

Εισήγηση για τη Δομή της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης από Γιώργο Τσιάκαλο

Προλεγόμενα

Η πρόταση για τη δομή της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έρχεται να απαντήσει στα εξής εκπαιδευτικά, κοινωνικά και πολιτικά αιτήματα:

- ✚ Στην καθιέρωση μιας Παιδείας υψηλής ποιότητας για όλα τα παιδιά της Κύπρου
- ✚ Στην ενοποίηση του Λυκείου με την Τεχνική Εκπαίδευση
- ✚ Στην εξομάλυνση των δυσλειτουργιών που υπάρχουν στη Β' και Γ' Λυκείου (ως αποτέλεσμα των απεριόριστων επιλογών μαθημάτων)

Στη διαδικασία πραγμάτωσης όλων των παραπάνω στόχων θεωρείται δεδομένο ότι

- ✚ για κανένα λόγο δεν επιτρέπεται να απαξιώσουμε, αλλά αντίθετα πρέπει να εκμεταλλευτούμε στο έπακρο τις πλούσιες υποδομές των τεχνικών σχολών και την πολυδιάστατη τεχνογνωσία των εκπαιδευτικών που υπηρετούν σε αυτές
- ✚ κανένας/καμιά εκπαιδευτικός της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με οποιοδήποτε εργασιακό καθεστώς και εάν υπηρετεί, δεν πρόκειται ούτε να απολυθεί ούτε να απαξιωθεί στην εργασία του.

Με έμφαση επισημαίνεται ότι ο εκσυγχρονισμός των αναλυτικών προγραμμάτων και των δομών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που επιδιώκεται προς όφελος των μαθητών/μαθητριών και γενικότερα της κυπριακής κοινωνίας, έχει ως σημαντικό εργαλείο για την πραγμάτωση των στόχων τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας των εκπαιδευτικών (η οποία σήμερα εκτός από απαραίτητη είναι και εφικτή, καθώς στο πλαίσιο των συντελούμενων αλλαγών γίνεται δυνατόν να πραγματοποιηθεί χωρίς να υπάρχει πάντοτε η ανάγκη πρόσθετης οικονομικής επιβάρυνσης για την Πολιτεία).

Βασικά χαρακτηριστικά

Η πρόταση για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση θεμελιώνεται στην άποψη ότι όλα τα παιδιά παρακολουθούν στα σχολεία κοινό πρόγραμμα μέχρι και την πρώτη τάξη του Λυκείου. Με την ολοκλήρωση της Α' Λυκείου όλα τα παιδιά πρέπει, σύμφωνα με τη λογική που διέπει ένα Δημοκρατικό Σχολείο, να έχουν αποκτήσει όλα τα εφόδια που χαρακτηρίζουν σήμερα έναν μορφωμένο άνθρωπο. Από εκεί και πέρα θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να αποφασίσουν αυτόνομα για την προσωπική παραπέρα πορεία τους στο εκπαιδευτικό σύστημα και στη ζωή.

Συνεπώς ο εξαναγκασμός των μαθητών και των μαθητριών να επιλέξουν μετά την Γ' Γυμνασίου τη φοίτηση σε Ενιαίο Λύκειο ή σε Τεχνική Σχολή παύει να υφίσταται και, συνακόλουθα, παύει να υφίσταται η διάκριση μεταξύ Ενιαίου Λυκείου και Τεχνικής Σχολής. Όλα τα σχολεία της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ανεξάρτητα από την κατηγορία στην οποία ανήκουν σήμερα, θα ονομάζονται Λύκεια και θα προσφέρουν το ίδιο πρόγραμμα στην Α' Λυκείου.

Από τη Β' Λυκείου το αναλυτικό πρόγραμμα περιλαμβάνει δύο μέρη:

- i. Ένα πρόγραμμα Ανθρωπιστικής και Κοινωνικής Παιδείας που θα είναι κοινό για

όλους τους μαθητές και όλες τις μαθήτριες, θα είναι οργανωμένο σε θέματα και θα γίνεται με βιωματικές μορφές μάθησης.

- ii. Δεκατέσσερα (14) προγράμματα εμβάθυνσης, από τα οποία οι μαθητές και οι μαθήτριες θα επιλέγουν ελεύθερα ένα. Κάθε πρόγραμμα παρέχει αυξημένα εφόδια για παραπέρα σπουδές ή επαγγελματική εξειδίκευση σε έναν από τους σημαντικούς τομείς της ανθρώπινης γνώσης του 21^{ου} αιώνα.

Το **πρόγραμμα Ανθρωπιστικής και Κοινωνικής Παιδείας** αποτελεί το χώρο όπου καλλιεργούνται οι κοινές αξίες και αποκτούνται οι κοινές γνώσεις στις οποίες θεμελιώνεται η επικοινωνία και η συνοχή των μελών μιας κοινωνίας. Επιπλέον διαμορφώνει ένα κοινό πλαίσιο ενδιαφερόντων και ενασχολήσεων για όλους τους μαθητές και όλες τις μαθήτριες, ανεξάρτητα από τις ιδιαίτερες επιλογές που κάνουν για την παραπέρα ζωή τους.

Η επιλογή να οργανωθεί το πρόγραμμα Ανθρωπιστικής και Κοινωνικής Παιδείας σε κύκλους θεμάτων και να πραγματοποιούνται η διδασκαλία και η μάθηση αποκλειστικά με βιωματικές μεθόδους έρχεται να συμβάλει στη δημιουργία σχέσεων συνεργασίας ανάμεσα στους μαθητές και στις μαθήτριες (σε αντίθεση με αυτό που ισχύει μέχρι σήμερα όπου τα παιδιά στην ηλικία αυτή περιέρχονται σε μια κατάσταση απόλυτου ανταγωνισμού και, συνακόλουθα, προσωπικής απομόνωσης – με ορατές και γνωστές τις αρνητικές συνέπειες σε πολλούς τομείς). Ταυτόχρονα, η επιλογή της συγκεκριμένης μορφής οργάνωσης του προγράμματος ενισχύει τη ανάπτυξη όλων των κομβικών προσόντων που απαιτούνται στον 21^ο αιώνα (συνήθως χαρακτηρίζονται ως ικανότητες-κλειδιά) –ανάπτυξη, που αποτελεί κύριο στόχο όλων των σύγχρονων εγχειρημάτων μεταρρύθμισης αναλυτικών προγραμμάτων.

Τα προγράμματα εμβάθυνσης θεμελιώνονται στην άποψη ότι ο μορφωμένος άνθρωπος (που έχει διαμορφωθεί με την επιτυχή ολοκλήρωση της Α' Λυκείου) έχει δικαίωμα να προετοιμαστεί καλά και μέσα σε ένα περιβάλλον ανθρώπων με τα ίδια ενδιαφέροντα και την ίδια κλίση για αυτό που θα ακολουθήσει στη ζωή του: αν αποφασίσει να σπουδάσει, τότε πρέπει να έχει όλα τα εφόδια για άριστη και απρόσκοπτη φοίτηση σε όποιο πανεπιστήμιο του κόσμου και εάν βρεθεί, ενώ αν αποφασίσει να στραφεί προς την επαγγελματική εκπαίδευση, τότε πρέπει να έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει τις σχετικές γνώσεις και δεξιότητες στον ανώτατο βαθμό.

Σημειώνεται ότι η προτεινόμενη οργάνωση του Λυκείου (δηλαδή με κοινό πρόγραμμα Ανθρωπιστικής και Κοινωνικής Παιδείας και επιλεγόμενο πρόγραμμα εμβάθυνσης) παρέχει τη βάση για τη θεσμοθέτηση της ελεύθερης πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (η οποία θα μπορούσε ήδη σήμερα να πραγματοποιηθεί για τη μεγάλη πλειοψηφία των πανεπιστημιακών Τμημάτων της Κύπρου και της Ελλάδας). Με τον τρόπο αυτό, ενώ προφανώς συνδέεται (και) με την προετοιμασία για τις πανεπιστημιακές σπουδές, στην πραγματικότητα δημιουργεί τις απαραίτητες προϋποθέσεις για τη συνολική ποιοτική αναβάθμιση του Λυκείου, η οποία μέχρι σήμερα παρεμποδιζόταν εξαιτίας της σημασίας που είχαν οι εισαγωγικές εξετάσεις (και τα φροντιστήρια!) για τους μαθητές και τις μαθήτριες.

Οργανωτικά είναι φανερό ότι, τουλάχιστον τα πρώτα χρόνια, ορισμένα προγράμματα θα μπορούν να προσφέρονται μόνον σε σχολικές μονάδες που φιλοξενούν σήμερα Τεχνικές Σχολές, ενώ, ταυτόχρονα, στις ίδιες μονάδες θα μπορούν να προσφέρονται ήδη από την αρχή κάποια προγράμματα που φαίνεται να προσιδιάζουν περισσότερο στο περιεχόμενο του σημερινού Ενιαίου Λυκείου. Με το χρόνο, όμως, τα διάφορα Λύκεια θα εμπλουτίζουν ή θα εξειδικεύουν τα προγράμματά τους ανάλογα με τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και, στο πλαίσιο μιας σχετικής αυτονομίας των σχολικών μονάδων. Έτσι, σε Λύκεια απομακρυσμένων περιοχών (όπου σήμερα υπάρχει μόνον Ενιαίο Λύκειο) θα μπορούν στο μέλλον με τη διαμόρφωση κατάλληλης υποδομής να προσφέρονται και προγράμματα επαγγελματικής κατεύθυνσης, εφόσον υπάρχει ζήτηση και ανάγκη.

Παρατηρήσεις

Η πρόταση δίνεται για διαβούλευση πριν ακόμη συζητηθεί οριστικά στην Επιτροπή των Αναλυτικών Προγραμμάτων. Επιλέχθηκε αυτός ο τρόπος εξαιτίας του γεγονότος ότι οι επιλογές σε ορισμένα θέματα είναι αποτέλεσμα στάθμισης θετικών και αρνητικών πλευρών και όχι γενικώς σωστού ή γενικώς λάθους. Συνεπώς, και άλλες, διαφορετικές, επιλογές είναι εξίσου λογικές, θεμιτές και νόμιμες. Δυο περιπτώσεις που εικονογραφούν πολύ παραστατικά αυτές τις εν δυνάμει διαφορετικές επιλογές παρουσιάζονται παρακάτω.

Επιλογή κοινής πορείας όλων των μαθητών και των μαθητριών μέχρι και την Α' Λυκείου και διαφοροποίηση των προγραμμάτων από τη Β' Λυκείου.

Υπάρχει μια γενική τάση στις ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες για επέκταση της υποχρεωτικής (και στις περισσότερες περιπτώσεις: κοινής) εκπαίδευσης. Θεωρείται βέβαιο ότι η τάση αυτή θα συνεχιστεί και θα ολοκληρωθεί στην επόμενη φάση οικονομικής ανάκαμψης των χωρών. Όμως σήμερα είναι πολλές οι χώρες στις οποίες η κοινή εκπαίδευση φτάνει μόνον μέχρι και την Γ' Γυμνασίου, ενώ η διαφοροποίηση αρχίζει από την Α' Λυκείου. Αυτό ισχύει ακόμη και για χώρες, όπως η Σουηδία, που έχουν επιλέξει ένα σύστημα προγραμμάτων όπως αυτό που προτείνεται εδώ.

Είναι φανερά τα θετικά και αρνητικά μιας τέτοιας επιλογής.

Ο λόγος που προτείνεται εδώ η συγκεκριμένη επιλογή είναι διότι

- ✚ η Κύπρος είναι μία χώρα που έχει τη δυνατότητα να ολοκληρώσει ήδη τώρα αυτό που υπάρχει ως τάση στην Ευρώπη (και άρα να βρεθεί σε πλεονεκτική θέση)
- ✚ στο χώρο των μαθητών που επιλέγουν μέχρι σήμερα το Ενιαίο Λύκειο και τις μετέπειτα πανεπιστημιακές σπουδές επικρατούν έντονοι δισταγμοί ως την πρόωρη επιλογή της μαθησιακής πορείας τους (σε αντίθεση με αυτό που συμβαίνει με τα παιδιά που επιλέγουν τις Τεχνικές Σχολές).

Τα παραπάνω λαμβάνονται υπόψη και ικανοποιούνται σε μεγάλο βαθμό στη σημερινή πρόταση με ένα συγκερασμό διαφορετικών επιδιώξεων.

Όμως **προβλήματα δημιουργούνται** σε όσους και όσες ενδιαφέρονταν να ξεκινήσουν από νωρίς την επαγγελματική εκπαίδευση και να την ολοκληρώσουν μέσα σε τρία χρόνια

Η υψηλότερη μόρφωση, την οποία θα παίρνουν με τη νέα μορφή Λυκείου, και οι περισσότερες δυνατότητες αλλαγής προσανατολισμού και παραπέρα σπουδών, που θα έχουν στη διάθεσή τους, θα «πληρώνεται» σε ορισμένες περιπτώσεις με την ανάγκη φοίτησης σε μεταλυκειακά ιδρύματα.

Επίσης, στην παραπάνω περίπτωση δημιουργούνται προβλήματα με τους κανονισμούς για τη στρατιωτική θητεία και, συνεπώς, πρέπει προηγουμένως να ρυθμιστούν από την Πολιτεία.

Είναι φανερό ότι η τελική πρόταση της Επιτροπής θα διαμορφωθεί μετά από τις διαβουλεύσεις κυρίως με την ΟΛΤΕΚ και την ΟΕΛΜΕΚ, αλλά και με τους σημαντικότερους θεσμούς της κοινωνίας και της πολιτικής.

Καθορισμός μαθημάτων για το πρόγραμμα Ανθρωπιστικής και Κοινωνικής Παιδείας και καθορισμός υποχρεωτικών και επιλεγόμενων μαθημάτων στα προγράμματα εμβάθυνσης.

Σε θέματα καθορισμού μαθημάτων είναι φανερό ότι πάντοτε υπάρχουν διαφορετικές απόψεις, που όλες θεμελιώνονται σε αξιολογικές κρίσεις και επιχειρήματα. Το κύριο κριτήριο για τη διαμόρφωση της συγκεκριμένης πρότασης αποτελεί ο βαθμός εξυπηρέτησης όλων των στόχων που τέθηκαν με το αρχικό κείμενο της Επιτροπής Αναλυτικών Προγραμμάτων και ορίζουν την ποιοτική αναβάθμιση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Από εκεί και πέρα, όμως, στη φάση αυτή, είμαστε υποχρεωμένοι να καταρτίσουμε τα προγράμματα με τέτοιο τρόπο, ώστε να ικανοποιείται και η αρχή ότι «*κανένας/καμιά εκπαιδευτικός της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με οποιοδήποτε εργασιακό καθεστώς και εάν υπηρετεί, δεν πρόκειται ούτε να απολυθεί ούτε να απαξιωθεί στην εργασία του*» .

Η προσπάθεια συνδυασμού των δύο παραπάνω στόχων αποτελεί πολύ δύσκολο εγχείρημα, για την ευόδωση του οποίου απαιτούνται σύνθετοι υπολογισμοί και προσεκτικοί χειρισμοί. Συνεπώς, αντιπροτάσεις για διαφορετικό καθορισμό μαθημάτων – που προφανώς υπάρχουν στο πλαίσιο του προβληματισμού για την καλύτερη εξυπηρέτηση του πρώτου στόχου- υποχρεωτικά ελέγχονται ως προς τη δυνατότητα υιοθέτησής τους με βάση και το δεύτερο κριτήριο.

Είναι φανερό ότι ως προς αυτό η τελική πρόταση της Επιτροπής θα διαμορφωθεί μετά από τις σχετικές διαβουλεύσεις με τους συνδέσμους των μαθημάτων, όπως επίσης με την ΟΛΤΕΚ και την ΟΕΛΜΕΚ.

Επίλογος

Είναι βέβαιο ότι οι απόψεις που θα κατατεθούν το επόμενο χρονικό διάστημα θα βοηθήσουν όλους και όλες μας να βρούμε τον τόπο συναίνεσης -έχοντας ως αδιαπραγμάτευτο και κοινό στόχο την αναβάθμιση της Παιδείας μας, όπως συναινετικά την ορίσαμε στο αρχικό κείμενό μας για τα αναλυτικά προγράμματα .